

532172
9
HISTORIAE LINGUAE SCLAVONICAE
CONTINUATIO SECUNDA
CONTINENS

**HISTORIAM DIA-
LECTI VENEDICAE
MERIDIONALIS**

SIVE
**VINIDORUM IN PROVINCIIIS
AUSTRIAE VICINIS**

NIMIRUM
IN CARINTHIA, STIRIA, CARNIOLA, ISTRIA
ET MARCHIA VINIDORUM
OCCASIONE ORATIONIS

QUAM
IN GYMNASIO BERLINENSI, DIE XIX. OCTOB. A. MDCC XXIX.
HORA X ANTE MERID. POST PUBLICAE INTRODUCTIONIS ACTUM
HABEBIT

NOVUS SUB-CON-RECTOR
DN. CHRISTIAN. GUILIELM. GROTJAN.
MAGDEBURG.

AD QUAM AUDIENDAM
AMPLISSIMOS ET SPECTATISSIMOS PATRONOS;
SUMME VENERANDUM EPHORUM; PLURIMUMQUE RE-
VERENDOS ECCL. MINISTROS, CUNCTOSQUE GY-
MNASII REIQUE SCHOLASTICAE FAUTORES
DEMISSE ET OFFICIOSISSIME INVITAT
JOHANN. LEONHARD. FRISCH. RECT.

BEROLINI LITTERIS, CHRISTIANI ALBERDTI GAEBERDTI.

JOHANN. LEONHARD. FRISCH. RECT.

DEMISSE ET OFFICIOSISSIME INVITAT

MINUS REIGUE SCHOLASTICAE FAVTORES

VERENDOS ECCL. MINISTROS, CUNCTOSQUE GY.

SUMME VENERANDUM EPHORUM; PLURIMUMQUE RE.

AMPLISSIMOS ET SPECTATISSIMOS PATRONOS,

AD QVAM LUDENDAM

MAGDEBURG.

DR. CHRISTIAN. GUILIELM. GROTIJN.

NOVLIS SUB CON. RECTOR

HABBIT.

HORA X ANTE MERID. POST PUBLICAE INTRODUCTIONIS ACTUM

IN GYMNI. BERLINENS. DIE XIX. OCTOB. A. M DCC XXIX.

QVAM

OCCASIONE ORATIONIS

ET MARCHIA VINIDORUM

IN CARINTHIA, STIRIA, CARNIOLA, ISTRIA

MINIMUM

AUSTRIAE VICINIS

VINIDORUM IN PROVINCIIS

SIVE

MERIDIONALIS

LECTI VENEDICAE

HISTORIAM DIA.

CONTINENS

CONTINUATIO SECUNDA

HISTORIAE LINGVAE SCLAVONICAE

Germaniæ viciniam versus omnes cœli plagas præter occidentalem, jam olim Venedi occuparunt. Hæ vero in limites patriæ nostræ migrationes varia obscuritate involutæ sunt, magna ex parte vel tacente vel nugante horum temporum historia. De hoc solo non dissident auctores, quod Venedi sive Heneti, ut Herodotus (in Clio) eos vocat, partim e remotioribus provinciis & regnis, Bulgaria, Servia, Bosnia, Dalmatia & Illyria ad nos venerint, partim etiam e vicina Polonia. Harum enim gentium dialecti hoc testantur; Quarum pleræque ad Bohemicam, & ad cæteras magis accedunt; quædam ad Polonicam; & cum illis omnes linguam Slavonicam tanquam communem matrem agnoscunt. Multæ vero causæ sunt, cur lingua Venedica tam diu nobis ignota, & una cum gente sua tam contempta jacuerit. Præcipue earum sunt: 1) Quia Venedi tam diu idolorum cultui dediti, & hinc Germanis ad Christum conversis perodiosi fuerunt, ut eos Venedicos canes appellarint. 2) Quia Germanorum limites, qui ab iis & vicinis populis ob mutuum metum vasti relictæ erant, magna multitudine occuparunt, hasque incertæ possessionis terras sibi attribuerunt. Unde deinde 3) Germaniam sæpius invaserunt, viciniamque vexarunt; ut Imperatores nostri Comites limitaneos sive Marchiones, limitum custodes, adversus eorum impetum constituere cogerentur. 4) Quia à fide Christiana aliquoties defecerunt; Christianorum Sacerdotes occiderunt, & multa crudeliter fecerunt. 5) Quia victi ad tam fœdam servitutem redacti sunt, ut a natione hac Slavonica nomen Sclavorum, apud omnes fere vicinos Germaniæ populos, commune mancipiorum nomen, apud Germanos ipsos vero Venedorum nomen in hoc significatu manserit: adeo ut nec opifices eos in collegia sua, nec filios eorum in numerum tyronum admiserint,

Hic linguæ Venedorum neglectus non cessavit post conversionem eorum ad Christianam Religionem, & post receptionem in sinum Ecclesiæ: Sed duravit à Carolo M. fere usque ad Caroli Vti tempora. Postquam vero puriores Evangelici luminis radii ad illos penetrarunt, etiam linguæ eorum cultura incepta est. Et quidem primo apud Venedos meridionales, deinde apud reliquias eorum septentrionales. Quam divisionem harum gentium à ratione situs, respectu Germaniæ sumptam, hic præterendam duxi. Non tamen neglectis aliis divisionibus, nimirum ob characteris scripturæ divisionem, in Venedos qui Latino, & qui Germanico characterē utuntur: Vel ob viciniam, in eos qui Austriæ, & qui Saxoniam vicini sunt: Vel ob pronunciationem, in eos qui frequentiore sibilum amant, & qui eo non delectantur. Ad dignitatem & splendorem quarundam Sclavonicæ linguæ dialectorum in hac historiæ earum continuatione respicere non possum. Nam Poloniæ & Bohemiæ idiomata hic locum suum habere deberent. Quæ inter magnæ hujus matris filias capita extulerunt

Quantum lenta solent inter viburna Cupressi.

Sed animadvertens insignem harum linguarum culturam & per tot Virorum doctorum scripta & elogia commendationem, ad Venedicas dialectos tanquam ad neglectiores descendi, & dicam hac vice aliquid

De Dialecto Venedorum Meridionalium, sive Austriæ vicinorum.

Hæc sicut & cæteræ, culturam suam primam & maximam Viris Augustanæ Confessionis debet. In tribus Austriæ Archiducatus provinciis, Stiria, Carinthia & Carniola olim Characterē Glagolitico usi sunt. Quem in programme, quo hanc, quam nunc continuo, Linguæ Sclavonicæ historiam exorsus sum, accuratius descripsi. Deinde usum hujus dialecti commodiorem & communiorem fecit Vir celeberrimus primus Truber, Germanus inter hos Venedos natus, nomine & omine pri-

primus. Fuit enim primus Evangelicæ puritatis præco in Carniola, & primus qui de cultura hujus dialecti sollicitus versionem sacrae Scripturae & aliorum in Ecclesia necessariorum librorum pro viribus promovit; Fuit primus qui has gentes usum characterum Latinorum, toti Europæ fere communium docuit, & ob has causas tanquam alter Cyrillus de Sclavonica Lingua optime meritus, primis etiam laudibus ornandus est. Debemus ei tanquam prima novæ methodi Venedicam scribendi dialectum meridionalem specimina:

1. Evangelia Dominicalia & Fest. cum Epistolis.
 2. Novum Testamentum D. N. J. C.
 3. Catechismum. 4. Psalterium. 5. Cationum Ecclesiast. libellum. Omnia ab anno 1553. usque 1561. Labaci in Carniola edita.
 6. Librum qui continet ordinem rerum in Eccl. agendarum Viennæ impressum.
- Vivente adhuc Trubero. Magister Georgius Dalmatinus Anno 1568. etiam Vet. Testamenti versionem aggressus est. Et publicavit latinis literis An. 1578. Pentateuchum. Anno 1581. vero integri codicis versionem absolvit & approbantibus Viris doctis, quorum examini ea proposita est, Anno 1583. impensis Ordinum provincialium Carniolæ, Witebergensi typographiæ tradita. Anno 1484. ipsis Calendis Januarii prodit. Hac versione utuntur Venedi etiam Pontificii in hunc usque diem: Quia aliam in illis provinciis non habent. Et ob hanc causam apud nos rarissime invenitur. De exemplari quod in Bibliotheca Witebergensi est, multi audiverunt, ut Regenwolfscius sive Wengerscius hist. Eccl. Slav. Prov. l. 1. p. 40. pauci tantum viderunt hanc; pauciores eam ipsi possident. Hinc exemplar, quo post longam spem potitus sum, inter pretiosiora secundæ fortunæ dona numero. Succurrit labori Truberi & Georgii Dalmatini Adamus Bohoritsch, qui eodem anno 1584. librum in 8. Witebergæ edidit, cujus titulus est, Arcticæ horæ
- fucci-

succisivæ de Latino-Carniolana literatura. In quo non tantum rationem pronunciandi & alia quæ ad Grammaticam pertinent monstravit, sed & Lexicon addidit ad probandam cognationem Linguae Carniolanæ cum Russica, Polonica, Bohemica & Croatica. In Bibliis ipsis vero Georgius Dalmatinus Indicem Vocabulorum subjunxit, quæ in dialectis vicinorum a Carniola differunt, ut:

1. Coroschki (in Carinthia)
2. Slovenski (in Sclavonia sive Illyria)
3. Harwatscki (in Croatia)
4. Dalmatinski (in Dalmatia)
5. Istrianski (in Istria) sive Cratscki (in majore Istriae parte, quæ Germanice Karst dicitur.

Post Truberi obitum iidem ordines Carniolæ provinciales Lutheri Postillam Anno 1595. prelo Tubingensi dederunt. Sed zelus perversus Thomæ Crœnii qui Trubero in Carniola tanquam persecutor ejus & hostis omnium Ecclesiæ Lutheran. reliquiarum successit, cursum Evangelii & simul culturæ Venedicæ Linguae in his terris diu impedivit. Omne Scripturæ Sacræ lumen non potuit extinguere, quia Sclavonicæ nationi linguae suæ usus in cultu divino a Pontifice Romano permissus est. Hinc Evangelia Dominicalia cum Epistolis in vernaculam Carniolanam versa ipse denuo edidit, Græzii. Et alius, nomine Mich. Mikez Catechismum Carniolanum 8. Augustæ Vindel. cum figuris ligno incis. Ann. 1615. Cessavit tamen pristinus ardor post hanc persecutionem, & præter Petri Canisii Catechismum qui Anno 1624. iterum prodit, nihil in Lingua Carniola invenio usque ad Annum 1672. quo Joh. Ludovicus Schönleben Evangelia & Epist. quæ Crœnii cura olim prodierunt, correxit & iterum edidit Græzii, 8. Hunc multi Romano-Catholici deinde secuti sunt, & varios libellos publicarunt, e. c. Bratonske buquize Suetiga Roshenkranze, i. e. Brüderschafts-Büchlein des. Heyl. Rosenkranzes Græzii 8. 1687. Math. Casselez. Modus juvandi agonizantes in Latina & Carniolana Lingua. Ne-

Nebeschki Zyl, tu je premischlowanie teh suetih ozschakou.
Himmlich Stel, das ist/ Betrachtungen der Heil. Urväter. Laibach.
1684. 8.

Kratki Sapopa dek potrebnich Katoliskich naukou. Kurzer Bes-
griff der nottürfftigen Catholischen Lehre/ An. 1685.

Nauk Christianski, i. e. Praxis Catechistica Ann. 1686. v.
Valvasor Tom. II. p. 360.

Venedis meridionalibus, sive incolis Carinthiæ, inferioris
Stiriæ, & trium partium Carniolæ, e quinque illis in quas pro-
vincia hæc divisa est, nimirum 1) Mëttlingæ Parochiæ ad quam
XVIII. pagi pertinent. 2) Partis Istriæ, & 3) districtus qui di-
citur Germanice Karst, adnumero etiam Marchiam Vinidorum
(Windisch, March.) sive Partem Illyriæ. Hujus enim incolæ à
Germanicis Scriptoribus subinde vocantur: Die Wenden in
Illyrien.

Horum quidam ad Evangelicam sive Lutheranam, ut vocant,
religionem accesserunt. Anno 1584, Agenda eorum ecclesia-
stica Witebergæ prodierunt. Qua occasione etiam characte-
rem Latinum receperunt, quo deinde Romæ & Venetiis mul-
ti libri in Illyrica lingua in lucem venerunt. ut

Grammatica Illyrica. Romæ 1604. 8.

Franciscus Glavinich teste Valvasore Tom. II. 352. col.
b. n. 2. diversorum Libellorum in hac lingua auctor est.

Barthol. Cassii Vitæ Jesu Christi, & B. Virg. Mariæ Illyri-
ce, literis latinis. Rom. 1638. 8.

Petri Ribadenyra de Vita Jesu Christi Rom. 1638. 8.

Psalterium Davidis Illyrice Venetiis. 1638. 4.

M. Mascisi Medit. de Passione Jesu Christi. Venet. 1672. 8.

Joh. Johannitii fasciculus Florum Variorum, Lingua Il-
lyrico - Dalmatica. Venetiis. 1685. 8.

Huic Illyrico - Dalmaticæ literaturæ promovendæ succurrit in-
ter primos,

Faustus Verantius S. Cæsareæ Maj. a Secretis Hungaricis,
Dictionario quinque nobilissimarum Europæ linguarum
lat. Ital. Germ. Dal-

Dalmat. & Ungaricæ Ann. 1595. Venetiis. 4. Qui sub finem addidit multa vocabula Sclavonica quæ Ungari sibi usurparunt. Item Symbolum Apostolorum & Orationem Dominicam in his quinque linguis. Hoc Verantii Dictionarium deinde exscriptit & auxit

Petrus Loderekerus Pragensis, in Vocabulario suo sex Linguarum. in 4. oblongæ formæ, cujus prima pars est Latino-Italico-Dalmatico-Bohemico-Polónico-Germanico-Ungarica. Secunda Italico-Latina. Tertia Dalmatico-Latina &c. Pragæ. Ann. 1605.

Ceterum Venedi sive Vinidi etiam in Hungaria utraque sunt. Superioris Hungariæ oppida primaria, potissimum ea quæ vocant montana (*die Bergstädte*) cives Venedos Germanis mixtos magno numero habent, ut Schemnitzium, Cremnitzium, Neosolium &c. Germani illorum dialectum appellant Vinidicam, (*Windisch*) eamque a teneris discunt. In agris vero hæc natio omnia replet. Ex his tertia pars Venedorum optime constitui potest, nempe Orientalis. Quia vero apud eos, præter sermonem vulgarem & domesticum, nulla Venedicæ linguæ cultura est, eorum in hac historia non potui rationem habere. Utuntur tantum libris in Bohemicam dialectum versis, etiam in Ecclesiis Evangelicæ religionis. Ubi de hoc defectu Pastores harum Ecclesiarum, & primaria membra (cum sub finem superioris sæculi Neosolii Ecclesia Germanorum mea qualicunque opera in sacris publice uteretur) sæpius valde querentes sibi invicem eum exprobrantes, alteramque partem alterius negligentiam, quod libros nullos verterrint, & avaritiam, quod sumtus non suggererint, subinde accusantem audiui. Horum Vinidorum non exigua portio, quæ Poloniae vicinior est, etiam dialecti Polonicæ sibilo ab aliis distinguuntur. Orationem denique Dominicam in hanc dialectum meridionalem versam proximæ occasioni reservo, quæ historiæ dialecti Lusatiæ utriusque etiam alias versiones hujus orationis subjungam, additis emendationibus earum, quas a diversis auctoribus male exscriptas inveni.

